

2. Гончаренко С. У. Принцип фундаменталізації освіти // Наукові записки. – Кіровоград : КДПУ імені В. Вінніченка, 2004. – Вип. 55. – Серія: Педагогічні науки. – С. 4-9.
3. Кузнєцова О. Я. Модульно-рейтингові технології в курсі фізики для інженерних спеціальностей : [монографія] / О. Я. Кузнєцова. – К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту “НАУ-друк”, 2009. – 304 с.
4. Оришцин Ю. М. До питання про особливості розв’язання окремих проблем освіти з погляду сучасної гуманістичної парадигми : зб. наук. праць К-ПДПУ : Серія педагогічна. – Кам’янець-Подільський : К-ПДПУ, редакційно-видавничий відділ, 2007. – Вип. 13. – С. 96-99.
5. Положення про кредитно-модульну систему організації навчального процесу в НПУ ім. М. П. Драгоманова – К. : НПУ ім. Н. П. Драгоманова, 2005. – 25 с.

А н н о т а ц и я

В статтє рассматриваются методические аспекты преподавания курса астрономии для студентов-математиков. Представлена рабочая программа из учебной дисциплины “Астрономия” для студентов специальности 8.7.04020101 “Математика” (образовательно квалификационный уровень “магистр”, “специалист”).

Ключевые слова: астрономия, рейтингово-модульная система организации учебного процесса, учебная деятельность, рабочая учебная программа дисциплины.

A n n o t a t i o n

In the article the methodical aspects of teaching of course of astronomy are examined for students-mathematicians. An executable code is presented from educational discipline “Astronomy” for the students of speciality 8.7.04020101 “Mathematics” (educationally qualifying level master's “degree”, “specialist”).

Keywords: astronomy, rating-module system of organization of educational process, educational activity, executable educational code of discipline.

Бондар С. П.
Інститут педагогіки НАПН України

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ

У статті розглядається один із варіантів технології формування ключових компетентностей учнів. Розкривається зміст і методика кожного етапу формування. Особлива увага звертається на мотиваційну сферу школярів та на способи стимулювання їх до активної навчально-пізнавальної діяльності в процесі формування компетентностей.

Ключові слова: компетенція, компетентність, компетентнісний підхід, технологія, мотивація навчання, стимулювання активної навчально-пізнавальної діяльності учнів, методи навчання.

Сьогодні актуальності набуває дієвість знань, сформованість компетенцій, оскільки саме компетенції, на думку багатьох міжнародних експертів, є тими індикаторами, що дозволяють визначити готовність учня-випускника до життя, його подальшого особистого розвитку й до активної участі в житті суспільства. Орієнтуючись на сучасний ринок праці, освіта до пріоритетів сьогодення відносить уміння оперувати такими технологіями та знаннями, що задовольняють потреби інформаційного суспільства, готують молодь до нових ролей у цьому суспільстві. Саме тому важливим нині є надання молоді якісної освіти, коли молода людина не тільки вміє оперувати власними знаннями, а готова змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати і управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж всього життя.

Як забезпечити в рамках загальної середньої освіти здатність і готовність молоді до успішної інтеграції в сучасне суспільство? Що є інтегративною ланкою між теоретичною і практичною підготовкою в організації навчального процесу, орієнтованого на

соціалізацію молоді? Щоб відповісти на ці та інші виклики суспільства, забезпечити якісну підготовку учнів до входження в це суспільство, необхідно навчити їх самостійно приймати рішення, особливо в ситуації вибору, забезпечувати мобільність, динамізм їх діяльності. Ці завдання можна розв'язати через зміни, перш за все, у постановці цілей, удосконаленні змісту освіти та технологій навчання на основі компетентнісного підходу.

Компетентнісний підхід вимагає, щоб зміст освіти був спрямований на здобуття школярами досвіду різноманітної діяльності: навчально-пізнавальної, практичної, соціальної. Тому у стандартах загальної середньої освіти особливе місце відведено діяльнісному компоненту змісту освіти, реалізації варіативних способів діяльності, застосуванню здобутих знань і вмінь у життєвих ситуаціях. Важливим пріоритетом залишається формування загальнонавчальних умінь, навичок, способів пізнавальної діяльності.

Аналіз досвіду освітніх систем багатьох країн свідчить, що одним із шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація змісту освіти на компетентнісний підхід та створення ефективних механізмів його запровадження.

Компетентність особистості багатоаспектне за своєю структурою поняття. Перш за все воно пов'язується з якістю сучасної освіти – як результат на виході, тобто як результат підготовки випускника школи. Формування компетентностей учня виступає як цільова установка модернізації освіти. Це знайшло відображення у провідних документах розвитку освіти – у Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті, у Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа), де серед провідних завдань формування особистості зазначається необхідність набуття компетенцій.

Знання залишаються основою освіти, велике значення надається раціоналізації цих знань, їх застосуванню адекватно ситуації, тобто сформованим компетенціям. Парадигма особистісно орієнтованого навчання в центр освітнього процесу ставить учня як активного суб'єкта, який здобуває освіту у формі “*особистісного знання*”. Кожен суб'єкт освітнього процесу розглядається як особистість, яка формує і розвиває власний інтелект. Тому справжнім фундаментальним знанням є саме “*особистісне знання*”, що є основою сформованих компетентностей.

Метою компетентнісного навчання є формування не тільки знань, умінь і навичок, але й таких якостей особистості (компетентностей), які забезпечують здатність і готовність застосовувати сформовані знання, уміння і навички в практичній діяльності. Компетентнісний підхід до навчання піднімає на новий методологічний рівень питання про готовність випускника застосовувати знання в своїй діяльності. Це зв'язано з тим, що необхідно засвоїти не тільки *фундаментальні знання*, які уже в процесі навчання можна застосовувати в практичній діяльності, але й одночасно необхідно формувати *особливі якості особистості*, такі як психологічна готовність застосовувати знання, досвід застосування знань у своїй діяльності, впевненість у власних силах і готовність до подальшого пізнання, які забезпечують здібність і готовність випускника застосовувати сформовані знання, уміння і навички в своїй діяльності.

Компетентнісний підхід – це підхід, який акцентує увагу на результатах освіти не як суми засвоєної інформації, а як здатності людини діяти в різних ситуаціях. У цьому зв'язку сформовану компетентність учня можна розглядати основним якісним показником освітнього результату і, відповідно, це досягнення можна вважати педагогічною метою, що найбільш повно відображає потреби суспільства й особистості.

На сьогодні вже є значна кількість науково-теоретичних і науково-методичних робіт, в яких аналізується сутність та структура понять “компетенція” і “компетентність” (Н. Бібік, С. Бондар, І. Гурняк, І. Зимня, В. Краєвський, О. Овчарук, О. Пометун,

О. Савченко, І. Родигіна, С. Трубачева, П. Хоменко, А. Хуторський, С. Шишов та ін.).

Різноманіття підходів до визначення цих термінів створює певні проблеми для їх осмислення та розуміння самого компетентнісного підходу. У науково-дослідному середовищі поняття компетенція і компетентність або ототожнюються (Л. Болотов, В. Ледньов, М. Нікандров, М. Рижаків), або диференціюються (А. Хуторський). Ми, як і багато педагогів в Україні, розділяємо ці поняття. Здійснивши термінологічний аналіз наукового доробку українських, російських та зарубіжних дослідників [3; 8; 10; 11; 12; 13; 15] сутності і структури понять “компетенція” та “компетентність”, ми дійшли до таких висновків:

Компетенція – це сукупність знаннєвих орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду діяльності щодо певного визначеного кола об’єктів дійсності, необхідних для її соціокультурного існування. Освітня компетенція є рівнем розвитку особистості учня, який пов’язаний із якісним освоєнням змісту освіти. **Компетентність** – це загальна здатність і готовність до продуктивної діяльності, інтегрована характеристика якості особистості, результативний блок, сформований через досвід знання, вміння ставлення, поведінкові реакції [4, с. 93-99; 5, с. 9-19].

Узагальнюючи наукові позиції вчених, Н. Бібік, О. Савченко, О. Пометун, А. Хуторського [3; 10; 13; 15] щодо структури ключових компетентностей, виділимо їх основоположні складові.

Структура ключової компетентності як інтегрованої якості особистості складається з таких компонентів: *мотиваційний* (позитивна пізнавальна установка особистості школяра, його ставлення до діяльності, особистісний і суспільний смисл, самоактуалізація); *когнітивний* (готовність і успішність оволодіння знаннями, способами діяльності, готовність і вміння здобувати інформацію з різних джерел, самооцінка); *операційно-діяльнісний* (навченість – готовність оперувати отриманими знаннями і вміннями; готовність і здатність до продовження освіти на різних рівнях, готовність до практичної діяльності, використання результатів навчання в життєвих ситуаціях, мобільність знань і вмінь, досвід творчої діяльності); *емоційно-ціннісний* (потреба оволодіння знаннями, радість пізнання, активність, відповідальність); *досвід соціалізації особистості* (адаптація в соціальному оточенні, комунікативність, готовність до співробітництва, самостійність); *рефлексивний* (самоаналіз отриманих результатів, способу отриманого продукту тощо).

Розроблені теоретичні положення та педагогічний досвід стали підставою для побудови загального процесу формування ключових компетентностей, який передбачає взаємозв’язок таких етапів:

– **мотиваційно-цільовий** (рівень мотивації, внутрішньої потреби до предмета, рівень прагнень проявити себе, готовність досягти мети);

– **інформаційно-змістовий** (когнітивний, оволодіння необхідними знаннями, уявленнями, нормами);

– **операційно-діяльнісний** (процесуальний, оволодіння способами діяльності, готовність знайти, виявити, відшукати, переробити інформацію і здійснити певну діяльність);

– **практично-рефлексивний** (здійснити продуктивну діяльність, проаналізувати процес отримання продукту – інтелектуального чи практичного, самоаналіз).

Вихідним у формуванні компетентності виступає **мотиваційно-цільовий** етап.

Початком будь-якої діяльності є усвідомлення мети. Метою навчання передбачається кінцевий результат, суть якого в розвитку особистості учня, його здібностей та талантів. Мета може конкретизуватись як розвиток в учнів інтелектуальних та творчих здібностей, засвоєння знань, формування вмінь та навичок, оволодіння

уміннями спілкуватись і контактувати з іншими людьми, уміння відшуковувати й опрацьовувати інформацію тощо. Отже, на першому етапі формування компетентностей – реалізується мета як особистісна ціль учня, щодо забезпечення внутрішньої потреби досягнення мети, як передумови прояву за цього своїх найкращих якостей.

Якість реалізації першого етапу формування компетентності залежить від рівня розвитку мотивації навчання учня. Мотив має особливе значення серед взаємообумовлених складових навчальної діяльності і є передумовою результативності діяльності. У розмаїтті мотивів, які спонукають учнів навчатися, психологічно найвагомими є, звичайно, потяг до знань та інтерес до процесу їх здобування. Основою мотивів є первинні (природні) і вторинні (набуті) потреби, які в мотивах відбиваються у формі переживань, почуттів, інтересів, уявлень, думок, ідей, понять, переконань тощо [9].

Згідно з дослідженнями психологів, людина активно включається в будь-яку діяльність тільки тоді, коли *це їй потрібно*, коли в неї є певні *мотиви* для її здійснення. Мотиви відображають ті потреби, які стали *актуальними* для учня в певний момент. Навіть нав'язана зовні діяльність може бути мотивованою! Чим? Прагненням уникнути неприємностей, не бути покараним, не чути докорів батьків, вчителів. Природно, що такі мотиви спонукають не до ефективної, а до формальної діяльності, метою якої є прагнення як скоріше вийти з неприємної ситуації. Відмітимо головне: людина активно включається в діяльність тільки тоді, коли її участь є *мотивованою*. Щоб викликати, “підігріти” і посилити мотив, треба *актуалізувати* зв'язану з ним *потребу*. А для цього використовуються *стимули*. Стимул – це сукупність факторів, певних обставин, що спонукають людину (або групу людей) до діяльності. Стимул включає як *особистісні, так і суспільно значущі потреби* людей, а також всі *види об'єктів*, на які вони спрямовані.

Психологи зазначають, що *потреби – це рушійна сила активності й розвитку* людини. Спочатку потреба виникає як чисто енергетичний імпульс, який нагнітає напругу і спонукає до діяльності. Коли чітко виокремлюється предмет потреби, вона стає мотивом. У цьому зв'язку мотив учіння може бути визначений як *опредмечена потреба*, яка спрямована на предмет навчання і викликає активність учня у засвоєнні навчального предмета.

Загалом стимули навчання мають двоякий характер. По-перше, вони можуть бути *зовнішніми* і виступати у значенні *вимог* навчальних планів, програм, школи, вчителів, батьків тощо. Ці стимули формують *мотиви обов'язку перед суспільством, сім'єю, учителем, товаришами*. В їх основі – переконання в доцільності певної діяльності, почуття відповідальності, повага до вимог школи, бажання зміцнити свою репутацію доброго учня тощо. По-друге, стимули можуть бути *внутрішніми потребами*, які пов'язані з інтересами особистості, її переконаннями, намірами, мріями, ідеалами. Дія зовнішніх стимулів і внутрішніх мотивів (“я повинен” і “мені хочеться”) має бути урівноваженою. Абсолютизація внутрішнього зацікавлення звужує фактичні можливості учня, а сухий підхід з позицій зовнішніх вимог позбавляє процес навчання емоційного забарвлення. Проте у всіх випадках найменшу користь приносять негативні зовнішні стимули – залякування поганою оцінкою тощо. Психологічний механізм впливу стимулів полягає в тому, що вони викликають в учнів переживання внутрішніх протиріч між тим, як вони вчаться, і як повинні вчитися, і стимулюють їх прагнення оволодіти знаннями. Відомий дидакт М. О. Данилов стверджував, що переживання внутрішніх протиріч між знаннями і незнаннями є рушійною силою учіння, пізнавальної активності учнів. Що ж приводить до дії цю рушійну силу? На формування потреби в оволодінні знаннями суттєво впливає *педагогічна ситуація*, в якій учень переживає задоволення від своїх успіхів у навчанні.

Конкретними мотивами – стимулами навчальної діяльності школяра можуть бути: *інтерес, прагнення до захоплення, страх покарання за неуспіх* тощо. За цього головну роль у навчальній діяльності відіграє навчально-пізнавальний інтерес. Саме він орієнтує учня безпосередньо на процес розв'язання змістових навчальних завдань. А для цього необхідно, в першу чергу, створити певні умови. По-перше, учень має з'ясувати, навіщо йому потрібні нові знання і внутрішньо прийняти завдання для розв'язання. По-друге, завдання, яке поставлене перед учнем, має бути побудоване на суперечності думок, явищ, подій. На першому етапі формування компетентності вчителю потрібно збудити і закріпити в дитині стійке позитивне ставлення до навчальної діяльності, викликати допитливість, пізнавальний інтерес, закріпити особистісно значущий сенс навчальних дій, формувати в учнів внутрішню потребу самостійно навчатися. Мотиви учіння у кожної дитини глибоко особистісні, індивідуальні. Для того, щоб стимулювати мотивацію учіння, необхідно намагатися збагачувати зміст навчання особистісно орієнтованим матеріалом, розвивати в учнів допитливість та інтерес, виховувати відповідальне ставлення до навчання, волюві зусилля, прагнення долати труднощі.

Задоволення від навчання, установка на навчання, вміння вчитися – це ключова компетенція, про важливість якої ніхто не заперечує. Немає такої педагогічної філософії, яка б говорила: ми хочемо, щоб наші учні виходили зі школи з стійкою огидою до навчання. В той же час *бажання впродовж всього життя вчитись*, захоплення і активний інтерес до навчання – на жаль, рідкісна властивість випускника сучасної школи.

Другим етапом формування ключової компетентності є **інформаційно-змістовий**. Компетентнісний підхід вимагає, щоб зміст освіти був спрямований на здобуття школярами досвіду різноманітної діяльності: навчально-пізнавальної, практичної, соціальної. Тому у стандартах загальної середньої освіти особливе місце відведено діяльнісному компоненту змісту освіти, реалізації варіативних способів діяльності, умінням і здатностям застосувати здобуті знання і вміння у життєвих ситуаціях. Важливим пріоритетом залишається формування загальнонавчальних умінь та навичок.

Компетентна людина – це перш за все людина, яка володіє необхідними знаннями. Компетентність формується на основі оволодіння учнями змістом освіти, який є багатокомпонентним і багатоаспектним. Він включає, зокрема, такі обов'язкові компоненти як аксеологічний, когнітивний, діялісно-творчий, особистісний. Ці компоненти змісту освіти повною мірою відповідають основним елементам структури компетентності. Життя вимагає, щоб у школі створювались умови для формування досвіду розв'язання проблем і нестандартних завдань, досвіду спілкування, емоційно-ціннісного ставлення до оточуючого світу та до себе самого.

Стимулом до активної діяльності виступає *метод аналізу*, який сприяє *структуруванню* навчального матеріалу, що полегшує його сприйняття і засвоєння. Якщо чітко виділено *головне*, якщо одні ідеї впливають із попередніх, якщо *ясний зв'язок і обґрунтована послідовність знань*, які вивчаються, то школярі краще їх сприймають, швидше усвідомлюють, глибше осмислюють і надовше запам'ятовують. Логічний, яскравий, захоплюючий виклад спонукає школярів уважно слухати те, про що говорить учитель, повністю включитися у світ пізнання. За цього застосовуються різноманітні прийоми, своєчасне чергування різних розумових дій, більше напружених і короточасних послаблень (фізкультурні паузи, короткі фрагменти телепередач, музика тощо), що дають необхідний відпочинок, зміцнюють працездатність, знімають втому і викликають бажання далі активно працювати.

Важливим стимулом пізнання виступає *новизна навчального матеріалу* і *характер пізнавальної діяльності*. У дітей, безумовно, гострий інтерес до раніше невідомого, якщо

воно, звичайно пов'язане з тим, що вони вже знають. На яку потребу учнів за цього спиратися педагогу? На їх природну допитливість, на бажання все знати. Безглуздо повторювати дітям на уроці давно відомі істини або факти без добавки чогось нового. Діти в такому випадку втрачають будь-який інтерес до навчання. Завдання вчителя – завжди в будь-якому навчальному матеріалі, чи це буде урок повторення чи закріплення, знаходити нове, цікаве, невідоме дітям.

У формуванні компетенцій важлива роль відводиться практичному значенню і користі знань для самих школярів. Життя часто ставить людину у безвихідне становище, а пізнання допомагає знайти із нього правильний вихід. Тільки ті знання, які використовуються, залишаються у нашій свідомості (Д. Корнегі). Не випадково школярі проявляють великий інтерес до тієї інформації, яка допомагає їм вирішувати життєві проблеми. А це сприяє формуванню компетентностей.

Навчальний матеріал має наповнюватись збагаченими життєвими ситуаціями, змістом, важливим для дитини, емоційно насиченим, щоб він потребував не тільки відтворення, а й творчого опрацювання. Учитель змістом навчання, насамперед, має викликати і посилити у школярів власні корисні мотиви діяльності, актуалізувати пов'язані з ними потреби, пропонувати учням навчальний матеріал, який має новизну, практичну спрямованість, відповідати їх життєвим інтересам.

Третій етап – **операційно-діяльнісний**. Щоб реалізувати цей етап, учень має оволодіти способами діяльності, знайти, виявити, відшукати необхідну інформацію, освоїти її, критично її сприйняти, переробити, здійснити необхідну навчально-пізнавальну діяльність.

Змістова сторона формування компетентностей реалізовується через методи і форми навчання. Визначальною рисою застосованих методів і форм навчання є активна діяльність учнів як суб'єктів навчального процесу.

Основними вимогами до мети і методів навчання, які формують компетентність учня, мають бути: 1) активне включення самого учня в навчально-пізнавальну діяльність, яка організовується на основі внутрішньої мотивації; 2) організація спільної діяльності, партнерських стосунків суб'єктів навчального процесу, включення дітей в педагогічно доцільні виховні стосунки у процесі навчальної діяльності; 3) забезпечення діалогового спілкування не тільки між учнями і вчителями, але й між самими учнями в процесі здобування нових знань.

Стимулами навчально-пізнавальної активності учнів виступають *методи і прийоми навчання*, за яких учень перетворюється з об'єкту впливу, на суб'єкт навчального процесу, коли він переживає потребу у навчанні, коли ним рухають здорові мотиви та інтерес до оволодіння новим матеріалом. За цього вчитель стимулює, створює такі педагогічні ситуації, застосовує такі методи навчання, які в учнів викликають переживання і необхідність в оволодінні знаннями, вміннями і навичками, прояв настирливості, самостійності, терпіння під час долаття труднощів.

Методами активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів в умовах проблемного навчання матеріалу виступають евристична бесіда, діалог, дискусія, мозковий штурм, проблемне завдання, рольова гра тощо. До активних методів віднесемо і метод *стимулювання цікавістю*, тобто включення в навчальний процес цікавих прикладів, дослідів, парадоксальних фактів. Успішно застосовуються на уроці розповіді *про реалізацію в сучасних умовах тих чи інших передбачень наукових фантастів, показ цікавих дослідів*. Наприклад, можна використати досліди, які присвячені незвичним природним явищам: “вогні Ельма” (сяння іскор над антеною трансформатора Тесла), “полярні сяння” (світіння гейслерових трубок) та ін.

Важливим методом засвоєння навчального змісту є подання його у формі

суперечливих суджень. Якщо людина зустрічається з протиріччям, тобто, з взаємовиключаючими знаннями про якийсь предмет або взаємопротилежними поясненнями процесу, то у неї виникає бажання розібратися в проблемі, щоб зняти це протиріччя.

Чому протиріччя збуджують пізнавальну активність? Це пов'язано з вродженою потребою і прагненням людини до гармонії, до упорядкованості. Протиріччя руйнує цю гармонію і відповідно в людини виникає бажання глибше зрозуміти цю ситуацію і відновити порядок речей.

Найбільш видимими, які часто зустрічаються, є протиріччя між особистим досвідом школяра і науковими знаннями, що здобуваються в школі. Наприклад, учні переконані, що будь-яке залізо тоне у воді, а величезний крейсер із сталі – плаває; сіль обов'язково входить до складу харчів людини тоді, як хімічна формула її складається з двох отруйних речовин – натрію і хлору? Завдання педагога – знаходити, конструювати корисні для пізнавального процесу суперечності, залучати школярів до їх обговорення і розв'язання. Цьому сприяють методи проблемного навчання.

У ролі методу, який стимулює інтерес до учіння, виступає *метод цікавих аналогій*. Наприклад, дуже зацікавлює учнів аналогія між виучуваними фізичними явищами і природними об'єктами (біоніка). Так, при вивченні явищ локації проводиться аналогія зі способами орієнтації кажанів, при розгляді під'ємної сили крила літака проводиться аналогія з формою крила птаха. Цінним методом стимулювання інтересу до навчання є *метод пізнавальних ігор*, який спирається на створення в навчальному процесі "ігрових ситуацій". У практиці роботи школи використовуються настільні ігри з пізнавальним змістом: такі як, наприклад, гра-подорож, електровікторина тощо, з допомогою яких вивчається тваринний світ певних регіонів, типи літаків, кораблів т.д. У школі часто використовують метод рольової гри, за якого учням необхідно приймати рішення у відповідності до ситуації, спираючись на здобуті знання. Наприклад, пропонується скласти дієти харчування для певної групи людей і т.д.

Формуванню компетентностей сприяють спеціально орієнтовані на розвиток самостійності учня наступні методи навчання: самостійні дослідницькі завдання, вікторини, аукціони, творчі роботи, лабораторні роботи, ділові ігри, дебати, прес-конференції, брей-ринг тощо.

Для організації єдиного пізнавального процесу засвоєння знань, наукової творчості й практичної діяльності застосовуються такі методи як метод проектів, творчі роботи, дослідницькі і пошукові завдання, ділові ігри, індивідуальний освітній проект тощо.

Формування ключових компетентностей неможливе без застосування таких методів, які ґрунтуються на діалозі, моделюванні, ситуаціях вибору, вільного обміну думками, авансування успіху. Такі методи названі інтерактивними. Проте, враховуючи великі переваги активних та інтерактивних методів, слід зауважити, що традиційні інформаційно-рецептивні та репродуктивні методи навчання формують базу для реалізації активних методів навчання так само, як діяльність репродуктивного рівня має стати підґрунтям конструктивної та творчої діяльності. Хоча питома вага цих методів має бути зменшена на користь активних методів навчання.

Заключним етапом формування компетентностей є **практично-рефлексивний**. Цим етапом передбачає, отримання учнем певного продукта, який має стати результатом інтелектуальної або практичної діяльності.

На цьому етапі здійснюється формування досвіду творчої діяльності, яка пов'язана з розвитком здібності учня. На думку академіка В.Обручева, здібності, як і м'язи, ростуть тільки в разі тренування, хоча зрозуміло, що факт природної обдарованості людини є незаперечним. Для розвитку творчих здібностей учня застосовують педагогічні

технології, які ґрунтуються на проблемних методах навчання (проблемний виклад знань, частково-пошуковий, дослідницький).

Для набуття навичок науково-практичної та дослідно-пошукової діяльності застосовують різні методи, серед них виділимо такі: *метод прогнозування, метод моделювання, метод аналогій, методи творчих завдань, метод проєктів, метод дослідних завдань, аналітичний метод, метод спостережень, метод експерименту, метод лабораторних і практичних робіт тощо*. Рефлексивна діяльність учня веде до відчуття задоволення чи незадоволення проведеною навчальною роботою. Як відомо, вагомим постійно діючим стимулом мотивації навчання є *задоволення учня від самого процесу*. Задоволення від навчальної праці зумовлюється такими двома факторами. По-перше, радістю досягнення результату, яка спочатку впливає з окремих успіхів, а згодом може стати постійною внутрішньою потребою, нормою. Потреба успіху формується за умов, коли учень постійно домагається позитивних результатів. В. О. Сухомлинський підкреслював, що навчання втрачає свою виховну цінність, якщо воно не забезпечує реальних успіхів дитини. По-друге, задоволення від навчання зумовлюється тим, що в його процесі реалізується потреба інтелектуальної діяльності, яка закладена в людині еволюцією. Завдяки цій потребі людина тягнеться до переборення труднощів навіть тоді, коли це не має для неї якогось практичного значення. Прикладом цього може бути участь в інтелектуальних іграх тощо. Вдале розв'язання проблеми забезпечує нове, ширше розуміння дійсності, що й викликає в людини почуття задоволення. Рефлексивна діяльність учня сприяє відчуттю радості досягнення успіху.

Формування в учнів досвіду практичної та творчої діяльності – це перш за все формування в них готовності і здатності до застосування знань у нетипових, життєвих ситуаціях; бачення нової функції об'єкта і його структури; бачення альтернативного розв'язку; знаходження нового способу вирішення проблеми; отримання результату (інтелектуального чи практичного).

Таким чином, запропонована технологія формування ключових компетентностей учнів потребує зламу певних стереотипів як у змісті навчального матеріалу, так і в застосуванні методів і форм організації навчання. Усе це потребує і нової практики навчання, і ґрунтовних теоретичних напрацювань.

Використана література:

1. *Альтшулер Г. С., Злотин В. Л., Зусман А. В., Филатов В. И.* Поиск новых идей: от озарения к технологии (теория и практика решения изобретательских задач). – Кишинев: Картя Молдавеняскэ, 1989. – 381 с.
2. *Бабанский Ю. К.* Оптимизация учебно-воспитательного процесса. – М.: Просвещение, 1982. – 192 с.
3. *Бібік Н.* Компетентнісний підхід у презентації освітніх результатів // Школа першого ступеня: теорія і практика: Зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницького держ. пед. ун. ім. Григорія Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2004. – Вип. 10. – 196 с.
4. *Бондар С. П.* Термінологічний аналіз понять “компетенція” і “компетентність” у педагогіці: сутність і структура // Освіта і управління. – 2007. – Т. 10. – № 3. – С. 93-99.
5. *Бондар С. П.* Сутність та структура понять “компетенція” та “компетентність” у вітчизняній та зарубіжній педагогіці // Наук. часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Серія 17. – Теорія і практика навчання і виховання: Зб. наук. праць. – К.: НПУ, 2007. – Вип. 6. – 267 с. – С. 9-19.
6. *Вилькеев Д. В.* Противоречия познания в школьном обучении / Воспитание познавательной активности и самостоятельности учащихся. – Казань, 1969.
7. *Данилов М.А.* Процесс обучения / Основы дидактики. – М.: Просвещение, 1967.
8. *Зимняя И.* Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Высш. образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34-42.
9. *Ильин В. С.* Формирование личности школьника (целостный процесс). – М.: Педагогика, 1984. – 144 с.
10. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О.В.Овчарук.* – К.: “К.І.С.”, 2004.

11. *Равен Джон.* Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / пер. с англ. – М. : “Когито-Центр”, 2002. – 396 с
12. *Родигіна І.* Формування основних груп компетентностей учнів: можливості продуктивного навчання // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2004. – № 2-3. – С. 180-184.
13. *Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики.* – К. : “К.І.С.”, 2003. – 296 с.
14. *Шамова Т. И.* Активизация учения школьников. – М. : Педагогика, 1982. – 208 с.
15. *Хуторской А.* Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Нар. образов. – 2003. – № 2. – № 3.
16. *Щукіна Г. И.* Проблема познавательного интереса в педагогике. – М. : Педагогика, 1971.

А н н о т а ц и я

В статье рассматривается один из вариантов технологии формирования ключевых компетентностей учащихся. Раскрывается содержание и методика каждого этапа формирования. Особое внимание обращено на мотивационную сферу школьников и на способы стимулирования их к активной учебно-познавательной деятельности в процессе формирования компетентностей.

Ключевые слова: *компетенция, компетентность, компетентностный подход, технология, мотивация обучения, стимулирование, метод обучения.*

A n n o t a t i o n

In the article one of variants of technology of forming of key kompetentnostey is examined student. Maintenance and method of every stage of forming opens up. The special attention is turned on the motivational sphere of schoolboys and on the methods of stimulation them to active educational-cognitive activity in the process of forming of kompetentnostey.

Keywords: *jurisdiction, competence, kompetentnostnyy approach, technology, motivation of teaching, stimulation, teaching method.*

Бондарєва Л. І.

ФОРМУВАННЯ У ФАХІВЦІВ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ НАУКОВИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто вплив науки на формування педагогічних цілей і завдань у вищій школі. Визначено, що навчання у вищій школі має сформувати у фахівців документно-інформаційних комунікацій основи сучасного наукового знання, зорієнтованого на потреби життя й виробництва, яке забезпечило б можливість активної і творчої участі молодої людини в громадській і виробничій діяльності.

Ключові слова: *наука, освіта, професійні уміння та навички, професійна підготовка, фахівці документно-інформаційних комунікацій.*

Одним із найефективніших засобів адаптації людей до сучасного життя є освіта як організований педагогічний процес наукового пізнання, розвитку, спілкування і творчості. Науковий підхід в освіті орієнтований на майбутнє і пов'язаний з підготовкою фахівців до використання методів прогнозування, моделювання, проектування в житті та професійній діяльності.

Актуальні питання, пов'язані з розвитком наукових умінь і навичок студентів та наукової майстерності викладачів вищої школи, представлені у дослідженнях вчених (А. М. Алексюк, С. У. Гончаренко, І. П. Підласий, П. М. Олійник). Вчені розглядають різні питання цієї проблематики. Але всі погоджуються з думкою, що на сучасному етапі